

здійснюється не через споглядання, а через передавання психічного настрою, який має великий емоційний заряд, загострення почуттів та пристрастей. Естетичне споглядання – це не «зараження», а духовний механізм, що запезпечує перехід зовнішніх практичних дій у внутрішній стан свободи й смислотворення. С. Кримський наголошував на необхідності об'єднання одвічного філософського запитання: «Що я повинен робити?» з запитанням – «Яким я повинен бути?» Споглядання викликає такий великий спектр естетичних переживань, що людина отримує можливість проявитися в усіх своїх людських іпостасях.

Важливою ознакою суб'єкта естетичного відношення є його вкрай виявлена індивідуалізованість і свобода. Пояснюється це тим, що естетичне судження виникає на основі почуття задоволення і незадоволення, які за своєю природою є глибоко суб'єктивними. Вони найменше піддаються зовнішньому контролю й тиску. В естетичних судженнях, на протигагу моральним чи релігійним, відсутнє підкорення нормативним вимогам, загальним установкам. Тому й самі естетичні норми мають тенденцію до змін, трансформації і розвитку. Все це забезпечує високий ступінь свободи вибору для естетичного суб'єкта.

Висновки

Кожна нова історична епоха, яка є діалектичним запереченням попередньої, висуває перед соціумом свої специфічні проблеми, питання, ставить завдання. Інформатизація як тотальний процес нашого соціального простору і часу, детермінує зародження культури інформаційного суспільства, яка

Л.И. Мокляк

ЭСТЕТИЧЕСКОЕ В СИСТЕМЕ СОЦИАЛЬНЫХ ОТНОШЕНИЙ ИНФОРМАЦИОННОГО ОБЩЕСТВА

В статье проанализированы место и роль эстетического в системе социальных отношений информационного общества.

Ключевые слова: социальные отношения, эстетическое, эстетические отношения, эстетическая деятельность, эстетический идеал, эстетические ценности.

L. Mokliak

AESTHETIC IN THE SYSTEM OF SOCIAL RELATIONS IN INFORMATION SOCIETY

The article analyzes the role and place of aesthetic in the system of social relations in the information society.

Keywords: social relations, aesthetic, aesthetic relations, aesthetic activity, aesthetic ideal, aesthetic values.

УДК 130.2+165.191

А.О. Вусатюк

ФЕНОМЕН СОЦІАЛЬНОЇ МІФОЛОГІЇ У СУЧАСНОМУ НАУКОВОМУ ДИСКУРСІ УКРАЇНИ

Центр гуманітарної освіти Національної академії наук України

Анотація. Статтю присвячено аналізу сучасних наукових праць в Україні, в яких досліджується феномен соціальної міфології. Виділені основні напрями вивчення соціальної міфології та найбільш актуальні питання. Проаналізовані особливості, сильні сторони та недоліки у дослідженні соціальної міфології у сучасному українському науковому дискурсі. Окреслені перспективи подальшого дослідження соціальної міфології.

Ключові слова: міф, соціальний міф, політичний міф, науковий дискурс.

Вступ

У сучасному соціальному середовищі не існує жодної сфери, яка б не вмещувала в собі міфологічну складову. У той чи інший спосіб міф наповнює собою кожен соціальний буття: якщо в стабільному соціумі міфологічна складова майже не проявляє себе, то в умовах суспільних (політичних, економічних, духовних) трансформацій міф починає нестримно рости і займати більше простору. Часто він витісняє цілком раціональні проблеми на периферію підсвідомого. В такому випадку на вихідний умовивід починають усе більше впливати такі компоненти, як віра, почуття причетності себе до зграї (і потреба діяти як усі), образи і символи, які прививаються ще з початку соціалізації індивіда тощо.

Міфологічна складова (міф, міфологія, соціальний міф) існує невіддільно від суспільної свідомості та являє собою органічно вплетене у розуміння ірраціональне викривлення, основане на вірі та інших ірраціональних компонентах підсвідомого.

визначається, з одного боку, тенденціями розвитку інформаційно-комунікативних технологій, а з іншого – активною участю людини в розвитку культури під впливом і з використанням цих технологій.

У суспільстві інформаційної доби, як і на попередніх стадіях суспільного розвитку, зберігається і залишається субстанційна його сутність, яка полягає в тому, що людська діяльність, конкретні її види і форми – це насамперед соціальна діяльність, яка є «матеріалом», фундаментом соціальних відносин. Разом із тим, естетична діяльність, естетичні відносини як прояв соціальної діяльності і соціальних відносин мають свою специфіку і форми прояву.

Соціальний зміст і соціальна орієнтованість естетичних оцінок виступають не у вигляді надособистісних принципів і нормативів, а через сприйняття і переживання конкретної особистості, які детермінуються естетичним ідеалом. Це і пояснює особливу роль суб'єктивного фактора в естетичній сфері, який діє тут у всій своїй повноті – в діалектичній єдності соціально-загального, колективно-особливого та індивідуально-особистісного.

Список літератури

1. Иванов В. П. Художественная деятельность. Проблема субъекта и объективной детерминации / В. П. Иванов. – К.: Наукова думка, 1980. – 296 с.
2. Канарский А. С. Диалектика эстетического процесса / А. С. Канарский. – К.: Вища школа, 1979. – 216 с.
3. Крымский С. Б. Философия как путь человечности и надежды / С. Б. Крымский. – К.: Курс, 2000. – 308 с.
4. Маркс К. Святое семейство: Сочинения: в 50 т. / К. Маркс, Ф. Энгельс. В 50 т. – Т. 2. – М.: Госполитиздат, 1955 – 1981. – С. 102.
5. Наконечна О. П. Естетичне як тип духовності / О. П. Наконечна. – Рівне, 2002. – 202 с.

Міфологічна складова завжди є хибною, але сприймається і переживається як істинна, тому є реальною за своїми наслідками. Саме на ґрунті підсвідомого і несвідомого міфологія має найбільшу спроможність впливати на людей і навіть керувати ними. Причому цей процес може бути як неконтрольованим (у більш спокійні часи), так і підконтрольним – коли певна реакція у масах необхідна тим, хто тримає в руках знаряддя впливу.

Міфологія є багатоаспектним і багаторівневим феноменом, тому потребує міждисциплінарного вивчення. Через це дослідженнями соціальних міфів займається не лише філософія, але й релігієзнавство, психологія, соціологія, політологія тощо. Не претендуючи на вичерпне висвітлення всіх досліджень цього питання, необхідно розглянути найбільш значущі роботи, які мають найбільший вплив на формування сучасних наукових уявлень про соціальний міф.

Метою статті є узагальнення та оцінка наукового внеску сучасних українських дослідників у розробку наукової проблематики соціальної міфології.

Аналіз досліджень і публікацій

Сучасні джерелознавчі дослідження присвячені переважно висвітленню ретроспективи соціальної міфології у суспільній думці. Серед найвагоміших праць можемо згадати монографію О. Андрієнко, яка виділила п'ять основних напрямів дослідження соціальної міфології [1]. Також слід згадати статтю Ю. Бондаренко, у якій автор аналізує найвідоміші праці, присвячені соціальній міфології, згадуючи також кількох сучасних досліджень [2]. Ю. Серова у своїй статті прослідковує генезу поняття міфу з часів Античності до ХХ ст. [33]. Поряд із тим, внесок сучасних дослідників у розробку даної проблематики проаналізований недостатньо. Зокрема, більш глибокого та предметного аналізу потребує аналіз відповідного наукового доробку сучасних українських дослідників.

У сучасній українській думці існує низка досліджень, які присвячені сучасним проявам міфології, характеру і сутності міфів, їхнім особливостям і функціям тощо. Проте в світі ще немає єдиної думки щодо розуміння соціальної і політичної міфології та їхнього співвідношення.

Слід зазначити, що творцем поняття соціальної міфології традиційно вважається Ж. Сорель – відомий французький філософ-синдикаліст сер. ХІХ – поч. ХХ ст., який у своїй книзі «Роздуми про насильство» [34] аналізує міф не як явище минулого, а як актуальну частину сучасної культури і суспільства. Поняття міфу Ж. Сорель розуміє не як вигадку, а як мобілізуюче колективне уявлення. Ж. Сорель називає міф сукупністю образів, які здатні інтенсивно викликати саме ті почуття, які відповідають різним проявам соціалістичної боротьби проти сучасного суспільства. Міф постає рушієм революції, ідеалом, який здатний підняти пролетаріат на боротьбу. Проте сьогодні поняття соціальної міфології варіює: кількість варіантів трактування даного поняття порівняно з ХІХ ст. лише зростає.

У сучасному науковому дискурсі постає значна кількість питань, присвячених міфології. Разом із тим, питання щодо сутності міфу та його співвідношення із сучасною міфологією у працях українських дослідни-

ків майже не піднімається. Окрім того, майже відсутній диференційований та систематичний підхід до вивчення означеної тематики. За останні десятиліття в Україні оформилися та значно прискорилися трансформаційні процеси як у економічній, так і у політичній та духовній сферах соціального буття. Тому одним із найактуальніших напрямів дослідження на сьогодні є аналіз раціональних та ірраціональних явищ, які трансформаційні процеси супроводжують. Одним із таких явищ, які активно вивчаються в Україні, слід вважати і соціальну міфологію, яка значно впливає на сучасні суспільні реалії.

Питання соціальної міфології досліджували у своїх працях О. Андрієнко, Л. Баран, М. Міщенко, О. Полисаєв, Ю. Серова, А. Ставицький та ін. [1; 12; 24; 27; 33; 35]. Дослідження авторів спрямовані на аналіз соціальної міфології як суспільного феномена в умовах світових трансформацій, глобалізації. Значна увага приділяється міфологічній складовій інформації у сучасному глобальному світі. Дискусійним є питання щодо характеру соціальної міфології, зокрема – чи є соціальна міфологія трансісторичним явищем і принципом організації масової свідомості? а також – наскільки соціальна міфологія є ірраціональним чи раціональним феноменом?

Серед наукових праць, присвячених соціальній міфології, слід виділити монографію О. Андрієнко «Світоглядні трансформації соціальної міфології у демократичному суспільстві» [1]. В ній автор детально аналізує соціальну міфологію в умовах сучасних трансформацій, розглядає основні методологічні підходи до вивчення соціальних міфів. Також О. Андрієнко пропонує власні періодизацію вивчення соціальних міфів та їхню класифікацію.

Увага українських дослідників звернена й на характер та якості соціальних міфів. Переважна більшість українських науковців вважають однією з важливих особливостей соціальної міфології її тісний зв'язок із символами та знаками. Зважаючи на це, постає необхідність філософського осмислення проблеми символізації соціального міфу у сучасності. При цьому в сучасній науковій думці категорія символу частіше розглядається в контексті вивчення «класичних» міфів та у зв'язку з мистецтвознавчими питаннями, тоді як символізація сучасного міфу є недостатньо дослідженою. Серед дослідників, які підіймали дане питання у своїх роботах, можна назвати таких як С. Денисюк, О. Духніч, Л. Павлюк, Ю. Шайгородський, Х. Янарас та ін. [8; 13; 26; 43-45]. Контекстом, у якому найчастіше з'являється питання символу в міфі, є масова комунікація, зокрема політична. Серед робіт, присвячених даній проблематиці, можна виділити працю Л. Павлюка «Знак. Символ. Міф у масовій комунікації» [26], в якому він розглядає символ і міф у контексті семіотики, вбачаючи міфологеми у масовій культурі. Автор звертає увагу на використання в сучасних міфах таких символічних образів, як, наприклад, «свій-чужий», «таємний ворог», «образ героя», образ «золотого віку» тощо, вказуючи на маніпуляцію масовою свідомістю за допомогою цих символів.

Окрему групу досліджень становлять науковці, які вивчають питання, пов'язані з процесами міфологізації, серед яких особливе місце займає міфологізація історичної свідомості. Дослідження проце-

су міфологізації в українській науковій думці представлено такими дослідниками, як О. Духніч, Н. Зражевська, С. Савченко, О. Удод, Т. Цимбал, О. Яремчук, та ін. [13; 15; 31; 38; 41; 48]. У дослідженнях висвітлюється процес міфологізації свідомості в контексті дослідження історичної науки і освіти, висвітлюється роль міфологізації у процесі формування духовних цінностей українського народу. Аналізуються проблеми народів сучасної України на основі етнопсихологічного, психосемантичного, психосеміотичного та синергетичного підходів, в контексті даного питання описуються деякі аспекти етнокультурної міфотворчості українців. Міфотворчість і міфологізація досліджуються й у контексті аналізу медіакультури як соціокомунікаційного феномена. Також в роботах висвітлені окремі аспекти міфологізації свідомості різноманітних соціальних груп, етносів.

Слід зазначити, що питання, присвячені міфологізації історичної свідомості, є недостатньо розробленими в межах українського наукового дискурсу. Проте на даний аспект дослідження сучасної міфології звертає увагу польський дослідник Є. Топольський у своїй монографії «Як ми пишемо і розуміємо історію. Таємниці історичної нарації» [37], де окремий розділ присвячений проблемам міфів у історіографії. Особливістю даної роботи, що виділяє її з-поміж інших, є те, що автор розділяє нарацію на три шари: логічно-граматичний, риторичний та ідеологічно-теоретичний (який він також називає керівним і глибинним). Саме в межах дослідження третього – глибинного – шару нарації автор аналізує механізми формування міфів, які функціонують в історіографії [37, с. 29]. Є. Топольський класифікує міфи, особливу увагу приділяючи таким міфам, як міф революції, міф піднесення, повстанський міф.

У зв'язку зі швидким інформаційним розвитком у світі однією з актуальних проблем наукового дискурсу є шляхи впливу на масову свідомість. Кількість, напрямки та особливості маніпулятивних практик у світі з кожним роком збільшуються. У контексті аналізу маніпулятивних практик розглядаються електоральні, рекламні та інші міфи. Це питання піднімали в своїх роботах Г. Куц, Л. Хавкіна, І. Чудовська-Кандиба, Ю. Шайгородський, та ін. [20; 40; 42; 44]. У роботах проводиться аналіз властивостей рекламних практик, вказується на культурний, символічний, аксіологічний, ідеологічний, ірраціональний та міфологічний компоненти рекламних практик, що застосовуються у просторі масових комунікацій [42]; розглядаються особливості сучасної рекламної міфотворчості в Україні, шляхи і засоби його творення, аналізуються основні структурно семантичні компоненти рекламної міфотворчості та особливості функціонування рекламних міфів у медіасередовищі, їхньої ролі в житті соціуму [40]; розглядаються окремі міфи, які супроводжують виборчі кампанії, причому підкреслюється, що сучасна міфотворчість в Україні деформує політичну свідомість і політичне буття [20; 44].

В сучасному українському науковому дискурсі серед міфів окремо виділяють політичний міф, дослідження якого є надзвичайно актуальним в умовах політичної нестабільності. Можна вважати, що поштовхом для подальшого вивчення ролі ідей в боротьбі за владу стали ще погляди Н. Макіавеллі, який у

своєму трактаті «Державець» створив міфологічний образ ідеального правителя [22]. В Україні дослідженням міфологічної складової політики присвячені роботи В. Бушанського, С. Денисюка, М. Дмитренка, Д. Кіслова, М. Михальченка, Л. Мозгового, О. Онопка, Н. Пробийголови, Ю. Шайгородського та ін. [3; 4; 8; 11; 18; 25; 28; 32; 43]. В роботах розкривається сутність і особливості створення політичних міфів, аналізується символічна система політичних міфів та взаємовплив реальної політики та міфу. Аналізується структура картини світу в політичному міфі, досліджується вплив міфичного й історичного світоглядів на сприйняття політики та вплив міфів на формування і розвиток політичних комунікацій у країні.

Серед робіт, присвячених даній проблематиці, слід звернути увагу на монографію Ю. Шайгородського «Політика: взаємодія реальності і міфу» [43], автор якої аналізує специфіку сучасного розвитку України в перехідний період у контексті взаємовпливу реальної політики і міфу, висвітлює процеси конструювання політичних міфів, звертає увагу на особливості міфотворчості. Автор вбачає особливу роль міфологічної свідомості у розумінні політики. Він підкреслює, що «...політичний міф може не лише поєднуватися з раціональним знанням, а й витіснити його» [43, с. 5]. Ю. Шайгородський підкреслює, що міф перетворюється на головний інструмент маніпуляції масовою свідомістю, особливо під час виборчих кампаній та на етапах становлення авторитарного чи тоталітарного режиму. Найбільшу увагу в своїй роботі автор приділяє міфу як елементу практичної політики, аналізуючи технології використання міфів у політичному житті, підкреслюючи, що його міфологізація досягла критичної межі: «... інколи вже стає проблемою відокремити політичну реальність від політичного міфу» [43, с. 5].

У зв'язку з актуалізацією проблем, пов'язаних із національними питаннями, постає великий комплекс праць, присвячених проблемам національної ідентичності, етнічним українським міфам і стереотипам, національній міфології тощо. Крім того, значно актуалізувалася за останні роки проблема висвітлення і розвінчування радянських міфів, а також пошук нової національної міфології, яка б замінила собою попередню. Проблема і особливостям національної міфології присвячені роботи таких дослідників, як О. Аркуша, С. Бондар, І. Грабовська, О. Гриценко, В. Куєвда, А. Сошніков та ін. [5; 9; 16; 19; 35; 39]. Серед питань, які розглядаються в цих роботах, найбільша увага приділяється наступним:

- Дослідженню виникнення і розповсюдження сучасних міфів серед етнічних спільнот в Україні, а також міфів і стереотипів у міжнародних відносинах українців із російським, польським та іншими народами, вплив цих відносин на подальше формування української національної свідомості [16].

- Характеристиці українських міфологічних уявлень, як важливих психологічних чинників, які значно вплинули на формування української етнокультурної моделі. Психологічний аналіз особливостей українських національних образів, які мали значний вплив на формування моделей поведінки і ціннісних норм українського народу [9; 19].

- Дослідженню національного міфу у контексті українського національного буття, сучасні україн-

ські функціонуючі міфи і міфологеми, які беруть важливу участь у процесі націєтворення сучасної України [5; 12].

- Аналізу умов радикалізації національного міфу в контексті політичної ситуації в пострадянській країні, дослідження окремих випадків маніпуляції політичними діячами народними масами за допомогою націоналістичної ідеології та міфологем [35].

- Характеристиці шляхів зародження і формування національної ідеології України, зокрема її міфологічні аспекти, прояви радянської міфології в Україні, сучасні пострадянські українські міфи, такі як державництво, популізм, лівий консерватизм та оқиденталізм [5].

Окремої уваги потребує колективна монографія «Етнопсихологічний вимір України: семіозис, міфотворчість, ідентичність» під ред. О. Лозової. Один із розділів роботи присвячений етнокультурній міфотворчості українців, а в інших розділах розглядаються питання, тісно пов'язані з міфологією. У монографії досліджуються наступні проблеми: соціально-психологічна концепція етнокультурної міфотворчості особистості; теоретичні та технологічні виміри національного міфу; спільний учинок етнокультурної міфотворчості у природному формуальному соціально-психологічному експерименті; власне сам експеримент, його перебіг і результати. У монографії обґрунтовується, що пізнання та саморозвиток особистості і спільноти в умовах культурної глобалізації потребує соціально-психологічного моделювання етнокультурної міфотворчості. «Етнокультурна міфотворчість виступає важливою формою пізнання, самоактуалізації, саморозвитку та самоздійснення особистості, особливо в умовах культурної глобалізації» [13, с. 45]. У свою чергу, «... етнокультурна міфотворчість ґрунтується на індивідуальному авторському міфотворенні, яке узгоджує етнокультурну картину світу та індивідуальний образ світу суб'єкта і лежить в основі формування та розвитку національного міфу, оскільки відображає взаємозв'язок ментальності особистості як суб'єкта й етносу як колективного суб'єкта» [13, с. 45]. Особливістю даної монографії є переміщення досліджуваних питань у практичну площину, що має велике значення для сучасного наукового дискурсу, присвяченого проблемам національної етнокультурної міфології України.

Окрім теоретичних питань, пов'язаних із міфологією, в українському науковому дискурсі існує низка дослідників, які займаються вивченням окремих випадків проявів міфологізації у вітчизняній історії. Серед основних питань, які українські науковці підіймають у своїх працях, важливе місце займає спроба переосмислення суперечливих історичних подій і постатей в історії України. Серед дослідників, які займалися окремими проявами міфології, можна назвати таких, як: І. Діак, О. Зарецький, М. Лукінюк, І. Марчук, В. Ричка, О. Руда, Д. Яневський, В. Яременко та ін. [10; 14; 21; 23; 29; 30; 46; 47]. У їхніх працях розглядаються окремі аспекти міфологізації вітчизняної історії періоду боротьби за незалежність України 1917-1920 рр. та Другої світової війни [21]; детально досліджуються міфотворчі процеси, що супроводжували процес становлення феномена української державності, особливо зверта-

ється увага на вітчизняну історію часів Української Центральної Ради та Директорії [46]; проводиться аналіз маловідомих документів часів Другої світової війни і описується життєвий шлях відомого діяча Д. Клячківського (Клим Савур), який був одним із керівників УПА [23]; досліджується виникнення і подальша трансформація міфологеми «Київ – Другий Єрусалим», яка виникла за часів Київської Русі під впливом тісних взаємин із візантійською культурою [29]; в контексті вивчення діяльності в Україні сил міжнародного сіонізму аналізується міф про український антисемітизм [47]; досліджуються особливості історичних міфів, які супроводжують українсько-російські відносини впродовж історії до сьогодення [10]; в межах аналізу 1950-80-х років в УРСР розкриваються аспекти міфологізації у культурі та ідеології [14]; в контексті аналізу українського козацтва в інтерпретації польських істориків досліджуються джерела міфологізації українського минулого та формування історико-політичних міфів, які спричиняють значний вплив на сприйняття українців у польському суспільстві [30].

Зміни в освіті та вихованні в незалежній Україні супроводжуються значним комплексом соціальних міфів, які на сьогодні є недостатньо дослідженими. Педагогічний аспект міфотворчості є одним із особливо важливих складових дослідження сучасної соціальної міфології. У роботах таких дослідників, як С. Гузенков, Л. Калашник, О. Удод та ін. [7; 17; 38], підіймаються питання щодо ролі міфології у сімейному вихованні та становленні особистості, вихованні патріотизму в молоді та міфу як психологічного фактору особистісної ідентифікації. Однак увага зазначених авторів зосереджена переважно на історичних аспектах, таких як: історія вітчизняної педагогіки у ХХ ст., в контексті аналізу якої розглядаються процеси ідеологічного виховання і перевиховання, створення і особливості виховного ідеалу тоталітарного суспільства; процес міфологізації минулого у рамках історичної освіти та виховання у вітчизняних навчальних закладах у ХХ ст.

Отже, проведений аналіз робіт вітчизняних дослідників дозволяє зробити наступні **висновки**:

1. Дослідження соціальної міфології в сучасній українській науковій думці сконцентроване переважно на національних питаннях та націлене здебільшого на аналіз окремих аспектів міфологізації у сферах суспільного буття.

2. Дослідження соціальної міфології є недостатньо систематичним і комплексним, поза увагою залишається розробка проблем теоретико-методологічного характеру.

3. Перспективи подальших досліджень слід пов'язати з аналізом специфіки та особливостей соціальних міфів, виробленням цілісного систематичного підходу до їх розуміння, а також дослідження генезису соціальної міфології у сучасних реаліях.

Список літератури:

1. Андриєнко О. В. Світоглядні трансформації соціальної міфології у демократичному суспільстві: монографія / О. В. Андриєнко; Донець. нац. ун-т економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського. – Донецьк, 2011. – 139 с.
2. Бондаренко Ю. Соціальний міф як об'єкт соціологічного аналізу: теоретичний аспект / Ю. О. Бондаренко // Соціологічні студії / Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки. – Луцьк, 2013. – № 1 (2). – С. 32-36.

3. Буття людини (соціально-філософський аспект) / Л.І. Мозговий, В. М. Скіртач, Р. С. Мартинов [та ін.]; Слов'ян. держ. пед. ун-т. – Слов'янськ, 2004. – 160 с.
4. Бушанський В. В. Естетика політичної влади: монографія / В. В. Бушанський. – К. : Паран, 2009. – 360 с.
5. Грабовська І. М. Національні міфи в контексті сучасних українських реалій (філософсько-світоглядний аналіз): Моногр. / І. М. Грабовська. – Ніжин : Вид-во НДУ ім. М. Гоголя: ДС Міланік, 2007. – 142 с.
6. Гриценко О. «Своя мудрість»: Національні міфології та «громадянська релігія» в Україні: Дод. до «Нарисів укр. попул. культури» / О. Гриценко; Укр. центр культур. дослідж. – К., 1998. – 183 с.
7. Гузенков С. «Історія рідного краю»: досвід десяти років викладання регіонального курсу / С. Гузенков // Післядиплом. освіта в Україні. – 2011. – № 2. – С. 68-70.
8. Денисюк С. Г. Культурологічні виміри політичної комунікації: монографія / С. Г. Денисюк; Вінниц. нац. техн. ун-т. – Вінниця : ВНТУ, 2012. – 391 с.
9. Джерела формування та історія утвердження предметної галузі української психології: монографія / С. В. Бондар, О. Т. Губко, В. Т. Куєвда [та ін.]; АПН України, Ін-т психології ім. Г. С. Костюка. – К. : Пед. думка, 2008. – 224 с.
10. Діак І. В. Україна – Росія. (Історія та сучасність): Наук. вид. / І. В. Діак; ред.: В. Г. Дончик. – К., 2001. – 397 с.
11. Дмитренко М. А. Формування політичної культури суспільства в трансформаційний період: Моногр. / М. А. Дмитренко; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова; Ін-т опер. діяльності та держ. безпеки. – К., 2006. – 191 с.
12. Духовні цінності в умовах глобальних цивілізаційних трансформацій: монографія / Л. Баран, Р. Баран, О. П. Власова, В. Г. Вікторов, Л. Ю. Гусев, І. М. Грабовська; Дніпропетр. нац. ун-т залізн. трансп. ім. В. Лазаряна. – Д., 2009. – 404 с.
13. Етнопсихологічний вимір України: семіозис, міфотворчість, ідентичність: монографія / О. Є. Духніч, О. М. Лозова, Т. М. Яблонська, О. В. Яремчук; ред.: О. М. Лозова. – Київ : Інтерсервіс, 2014. – 192 с.
14. Зарецький О. Офіційний та альтернативний дискурси. 1950 – 80-ті роки в УРСР: Моногр. / О. Зарецький; НАН України. Ін-т укр. мови. – К. : Фітосоціоцентр, 2003. – 259 с.
15. Зражевська Н. І. Розуміння медіакультури: комунікація, постмодерн, ідентичність, ідеології, медіаконтроль: монографія / Н. І. Зражевська. – Черкаси : Ю. Чабаненко, 2012. – 408 с.
16. Історичні міфи і стереотипи та міжнародні відносини в сучасній Україні: монографія / О. Г. Аркуша, Л. В. Войтович, Р. Й. Голик [та ін.]; НАН України, Ін-т українознав. ім. І. Крип'якевича. – Л., 2009. – 472 с.
17. Калашник Л. С. Давньокитайська міфологія як засіб родинного виховання: Моногр. / Л. С. Калашник; Харк. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. – Запоріжжя : Поліграф, 2004. – 260 с.
18. Кіслов Д. В. Політична безпека масових комунікацій: монографія / Д. В. Кіслов; Київ. міжнар. ун-т, Ін-т екон. та гуманіт. пробл. – К., 2010. – 207 с.
19. Куєвда В. Т. Міфологічні джерела української етнокультурної моделі: психологічний аспект: Моногр. / В. Т. Куєвда; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка АПН України, Донец. від-ня Наук. т-ва ім. Шевченка, Укр. культурол. центр (м. Донецьк). – Донецьк, 2007. – 264 с.
20. Куц Г. М. Стереотипізація та міфологізація у виборчому процесі / Г. М. Куц // Сучасне суспільство. – 2013. – Вип. 2. – с. 54-67.
21. Лукінюк М. В. Обережно: міфи!: Спроба системного підходу до висвітлення фальшувань історії України / М. В. Лукінюк; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Центр українознав. – К. : Вид-во ім. О. Теліги, 2003. – 576 с.
22. Мак'явеллі Н. Флорентійські хроніки; Державець / Нікколо Мак'явеллі; пер. з іт. А. Перепаді; – Харків: Фоліо, 2007. – 511 с.
23. Марчук І. В. Командир УПА-Північ Дмитро Клячківський – «Клим Савур»: монографія / І. В. Марчук; Наук.-ред. група кн. «Реабілітовані історією. Рівнен. обл.», Від. «Ін-т дослідж. Волині» Рівнен. обл. краєзн. музею. – Рівне : Вид. О. Зень, 2009. – 168 с.
24. Міщенко М. Д. Ідеологія, соціальна міфологія та трансформаційні процеси в українському суспільстві / М. Д. Міщенко; Рада нац. безпеки і оборони України. – К., 1998. – 101 с.
25. Онопко О. Соціально-політична ідентичність як фактор виникнення політичних міфів України / О. Онопко // Наукові записки [Національного університету "Острозька академія"]. Сер. : Культурологія. – 2010. – Вип. 5. – с. 373 – 380.
26. Павлюк Л. С. Знак. Символ. Міф у масовій комунікації: Посіб. / Л. С. Павлюк. – Л. : ПАІС, 2006. – 120 с.
27. Полисаєв О. П. Архітектоніка сучасного міфу: Монографія / О. П. Полисаєв. – Тернопіль: Астон, 2008. – 336 с.
28. Пробийголова Н. В. Політичні партії як суб'єкт формування політичного міфу / Н. В. Пробийголова // Наукові праці МАУП. – 2013. – Вип. 3. – С. 53 – 59.
29. Ричка В. М. «Київ – Другий Єрусалим» (з історії політичної думки та ідеології середньовічної Русі) / В. М. Ричка; Ін-т історії України НАН України. – К., 2005. – 242 с.
30. Руда О. Українське козацтво в інтерпретації польських істориків кінця XIX – першої третини XX століття: монографія / О. Руда; НАН України, Ін-т українознав. ім. І. Крип'якевича. – Л., 2010. – 416 с.
31. Савченко С. Давня Русь у полемічній літературі кінця XVI – XVII ст.: монографія / С. Савченко; Ін-т українознав. ім. І. Крип'якевича НАН України. – Д. : Інновація, 2007. – 188 с.
32. Світоглядно-теоретичний вимір сучасної української політики: монографія / М. І. Михальченко, М. С. Кармазіна, В. О. Ковалевський [та ін.]; НАН України, Ін-т політ. і етнонац. дослідж. ім. І. Ф. Кураса. – К., 2010. – 358 с.
33. Серова Ю. В. Соціальна міфотворчість в контексті детермінант масового суспільства / Ю. В. Серова // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. – 2014. – Вип. 56. – с. 218 – 227.
34. Сорель Ж. Размышления о насилии: монография / Ж. Сорель / М.: Фаланстер, 2013. – 293 с.
35. Сошніков А. О. Український націоналізм як соціокультурна міфотворчість: монографія / А. О. Сошніков; Харк. нац. ун-т внутр. справ. – Х. : Майдан, 2013. – 789 с.
36. Ставицький А. В. Деякі проблеми соціальної міфотворчості / А. В. Ставицький // Мультіверсум. Філософ. альм. – 2001. – Вип. 22. – с. 166 – 176.
37. Топольський Є. Як ми піємо і розуміємо історію. Таємниці історичної нарації / Є. Топольський; Пер.: Н. Гончаренко. – К. : К. І. С., 2012. – 399 с.
38. Удод О. А. Історія в дзеркалі аксіології. Роль історичної науки та освіти у формуванні духовних цінностей українського народу в 1920 – 1930-х роках / О. А. Удод. – К. : Генеза, 2000. – 292 с.
39. Філософія українського буття: Моногр. / І. М. Грабовська, Т. М. Ємець, О. І. Мостяєв; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К. : Укр. Вид. Спілка, 2006. – 295 с.
40. Хавкіна Л. М. Сучасний український рекламний міф: монографія / Л. М. Хавкіна; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – Х., 2010. – 352 с.
41. Цимбал Т. В. Феномен еміграції: досвід філософської рефлексії: монографія / Т. В. Цимбал; МОНМС України, НТУ України "Київ. політехн. ін-т". – К.; Кривий Ріг, 2012. – 396 с.
42. Чудовська-Кандиба І. А. Соціокультурні виміри рекламних практик: монографія / І. А. Чудовська-Кандиба. – К. : КІС, 2010. – 448 с.
43. Шайгородський Ю. Ж. Політика: взаємодія реальності і міфу: монографія / Ю. Ж. Шайгородський; Ін-т політ. і етнонац. дослідж. ім. І. Ф. Кураса НАН України. – К. : Знання України, 2009. – 400 с.
44. Шайгородський Ю. Роль міфологічної свідомості у розумінні політики / Ю. Шайгородський // Політ. менеджмент. – 2007. – Спец. вип. – с. 79 – 87.
45. Янарас Х. Нерозривна філософія: Нариси вступу до філософії / Х. Янарас; Пер.: А. Чердаклі, Н. Клименко. – К. : Основи, 2000. – 314 с.
46. Яневський Д. Б. Проект «Україна». Грушевський. Скоропадський. Петлюра / Д. Б. Яневський. – Х. : Фоліо, 2012. – 918 с.
47. Яременко В. В. Україна в ландшафтній сцінізму / В. В. Яременко; Міжрегіон. акад. упр. персоналом. – К., 2005. – 192 с.
48. Яремчук О. В. Психологія етнокультурної міфотворчості особистості: монографія / О. В. Яремчук; Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова. – О. : Фенікс, 2013. – 429 с.

А. О. Вусатюк

ФЕНОМЕН СОЦІАЛЬНОЇ МИФОЛОГІЇ В СОВРЕМЕННОМ НАУЧНОМ ДИСКУРСЕ УКРАЇНИ

Статья посвящена анализу современных научных работ в Украине, в которых исследуется феномен социальной мифологии. Выделены основные направления изучения социальной мифологии и наиболее актуальные вопросы. Проанализированы особенности, преимущества и недостатки в исследовании социальной мифологии в современном украинском научном дискурсе. Обозначены перспективы дальнейшего исследования социальной мифологии.

Ключевые слова: миф, социальный миф, политический миф, научный дискурс.

A. Vusatyuk

THE PHENOMENON OF SOCIAL MYTHOLOGY IN THE MODERN SCIENTIFIC DISCOURSE OF UKRAINE

The article is devoted to the analysis of modern scientific works in Ukraine, which investigates the phenomenon of social mythology. Identified the main directions of studying of social mythology and the most topical issues. Analyzed characteristics, strong points and weaknesses in the study of social mythology in modern Ukrainian scientific discourse. Outlined prospects of subsequent research of social mythology.

Keywords: myth, social myth, political myth, scientific diskurs.

УДК 130.2 (045)

Г.М. Клешня

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ПРОЕКТУВАННЯ В КУЛЬТУРІ ПОСТМОДЕРНУ

Гуманітарний інститут Національного авіаційного університету

Анотація. У статті досліджуються співвідношення змісту і форми в соціальному проектуванні постмодерної культури. Виявлено перехід соціального проектування як технології творення буття зміщення у віртуальний простір.

Ключові слова: постмодерна культура, соціальний проект, форма, зміст.

Вступ

Однією з умов розвитку людства є можливість пророкування ним свого майбутнього. Мислителі на будь-якому відрізку історії прагнули передбачити та у певний спосіб відкоригувати розвиток соціальних систем. Із цією метою за допомогою знаків, символів, міфів, пророцтв, священних писань, теоретичних обґрунтувань, літературних та художніх творів створювалися певні образи які відображали мрії про світле майбутнє або варіанти «кінця світу», «апокаліпсису», тобто містили в собі передчуття та передбачення щодо світу загалом.

Серед численних проблем, що були поставлені перед людством на порозі ХХІ ст., чи не найактуальнішою є проблема невизначеності шляхів розвитку світової цивілізації. Виявляються нові фактори буття, як прогнозовані у попередніх наукових розвідках, так і такі, вплив яких на майбутнє є невідомим. Ефективне вирішення таких проблем вимагає нових підходів які б відповідали реаліям постсучасності.

Аналіз досліджень і публікацій

Концепції постсучасного суспільства, названого Постмодерном найбільш ґрунтовно розроблені в творах Ж.-Ф. Ліотара, Д. Віллоубі, П. Козловскі та інших. Суспільно-економічні передумови постмодерного мислення розкрито в творах теоретиків постіндустріального суспільства Д. Белла, І. Масуда, О. Тоффлера, та інших авторів.

Дослідження сучасної соціокультурної організації в рамках концепції «інформаційного суспільства» представлено в роботах Д. Белла, Е.Тоффлера, Р. Райха, Е. Гідденса, Ф.Уебстера, М. Кастельса та багатьох інших; у рамках глобалізаційного підходу – в дослідженнях Р. Робертсона, І. Валлерстайна, Е. Гідденса, У. Бека та інших.

Дослідженню позитивних та негативних чинників впливу „мультикультуралізму” на розвиток сучасних полікультурних, фрагментованих суспільств присвячено широке коло досліджень закордонних та вітчизняних авторів О. Антонока, О. Бикова, Є. Бомешко, В. Вардеккера, І. Воронова, Л. Дротянко, А. Гангона, Н. Глейзера, Ч. Кукатаса, С.Кримського, В. Малахова, С. Саржана та багатьох інших вітчизняних і зарубіжних дослідників.

Аналіз актуальних соціокультурних процесів і культурфілософське дослідження засобів комунікації проведено в роботах таких авторів як М. Маклюен, Ю. Габермас, Н.Луман, Е.Сурова. Проблематика масової комунікації та процесів масовізації розвинута в роботах Х. Ортеги-і-Гассета, Т. Адорно, М. Хоркхаймер, Е. Канетті, Ю.Хабермаса, Е. Соколова та інших зарубіжних і вітчизняних авторів.

Методологічні засади наукового пізнання і прогнозування соціальних процесів у їхніх різних проявах, аналіз суспільства отримали детальний розвиток у працях М. Арчера, Л. Берталанфі, І. Бестужева–Лади, Ж. Бодрійяра, М. Данилевського, К. Маркса, К. Поппера, І. Пригожина, П. Сорокіна, Е. Фромма, М. Хайдеггера, К. Ясперса та інших авторів.

Концепції майбутнього суспільного устрою наведено в роботах Д. Белла, Е. Гідденса, Р. Дарендорфа, П. Дракера, Б.Де Жувенель, М. Маклюена, Л. Мемфорда, Й. Масуди, Ч. Рейча, А. Етціоні, М. Янга та багатьох інших зарубіжних дослідників.

На розробку проблематики моделювання суспільства та прогнозування його розвитку вплинули і праці західних футурологів «другої хвилі»: Р. Арона, З. Бжезінського, Е. Ласло, М. Малиці, Д. Медоуза, М. Месаровича, А. Печчеї, О. Тоффлера, Ф. Фукуяма та ін. Частина з них у межах Римського клубу з кінця 60–х років ХХ ст. ініціювала перші дослідження глобальних проблем, а пізніше – глобальне комп'ютерне моделювання майбутнього.

Постановка завдання

Феномен соціального проектування у тій чи іншій формі перебуває в центрі теоретичних дискусій і, як правило, є об'єктом пильної уваги гуманітаріїв, переважно соціологів, політологів, культурологів. Незважаючи на широке коло досліджень, що стосуються безпосередньо соціального проектування, варто зазначити, що переважно розвідки здійснювались у соціології, соціальній філософії, педагогіці, психології, політології. Кожен із представників суспільних та природничих наук розглядав соціальне проектування як частину своєї предметної сфери. Більшість досліджень ґрунтується на світоглядних засадах Модерну. Як показав аналіз останніх публі-